

Međunarodna znanstveno-stručna konferencija
SKRB2023, Tuheljske Toplice, 23. i 24. ožujka 2023.

Prava djece s problemima u ponašanju u domovima

- perspektiva Ureda pravobraniteljice za djecu

Pravobranitelj za djecu (ZPZD, NN 73/2017):

- Štiti, prati i promiče prava i interese djece na temelju Ustava RH, međunarodnih ugovora, obvezujućih pravnih akata Europske unije i zakona;
- Nitko mu ne može davati upute i naloge u njegovom radu;
- Predlaže poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece te za sprječavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju prava i interese djece;
- Upozorava, predlaže i daje preporuke;
- Obavještava javnost o stanju prava djece

.....

Praćenje i saznanja o ostvarivanju i povredama prava putem:

- Pojedinačnih pritužbi (roditelji, djeca, institucije...)
- Obilazaka mjesta na kojima trajno ili privremeno borave djeca
- Razgovora s djecom
- Kontakta sa stručnjacima (sastanci, stručni skupovi...)
- Objava u medijima
- Drugih saznanja

...

Djeca s PUP-om:

- Posebno ugrožena skupina djece
- Pojačan rizik za kršenje svih prava
- Ostvarivanje njihovih prava ugroženo je u svim sustavima: odgojno-obrazovnom, sustavu socijalne skrbi, zdravstvenom, u policiji i pravosuđu tijekom kaznenog postupka te lišenja slobode i izvršenja odgojnih mjera...
- Dodatno su ugrožena djeca izuzeta iz obitelji i smještena u institucije (alternativna skrb)
- Djeca s PUP-om nalaze se u domovima za djecu s PUP, ali i dječjim domovima i centrima za odgoj i obrazovanje

Što je uočio Ured PZD

- Višegodišnje praćenje stanja ukazuje na brojne manjkavosti sustava zaštite prava i interesa ove djece, a stanje je nepromijenjeno desetljećima.
- Iako je sustav poduzimao određene mjere i aktivnosti za poboljšanje uvjeta, one su najčešće bile **ograničene i fragmentirane**, nerijetko isprovocirane tek nepovoljnim događajima i slučajevima nasilja te nisu unaprijedile temeljni koncept zaštite njihovih prava niti dovodile do značajnijih pozitivnih ishoda po samu djecu.
- Riječ je o površinskim zahvatima koji ne zadiru u unaprjeđivanje cjelokupnog sustava i koncepta skrbi i tretmana ove djece te ne nudi nova sustavna rješenja i promjenu paradigme.
- Ured PZD poduzeo je brojne aktivnosti iz svojih ovlasti i načina djelovanja kako bi upozorio na stanje i potakao državu na djelovanje, no za sada bez značajnijih promjena i rezultata.

Aktivnosti Ureda - što smo poduzeli:

- opis stanja, upozorenje na kršenje prava i interesa djece u domovima za djecu s PUP, preporuke i prijedlozi u godišnjim izvješćima o radu koja upućujemo Hrvatskom Saboru, izvješća su dostupna i javnosti
- brojna upozorenja, preporuke i prijedlozi na općoj i pojedinačnoj razini
- stručni skupovi, međuresorni sastanci
- obilasci domova i uvid u ostvarivanje svih prava i interesa djece koja se tamo nalaze
- komunikacija s djecom te stručnjacima i znanstvenicima

Aktivnosti Ureda - što smo poduzeli:

- 2019. smo opet uputili upozorenje i preporuke tadašnjem MDOMSP te predložili **izradi Akcijskog plana za unaprjeđivanje prava i interesa djece koja se nalaze u domovima za djecu s PUP.**
- Predložili smo da **prva mjera** Akcijskog plana bude provođenje detaljne analize i procjene sadašnjeg stanja i potreba djece sukladno slijedećim međunarodnim i nacionalnim standardima: kvaliteta smještaja i materijalnih uvjeta, kadrovska i stručna ekipiranost te ulaganje u ljudske resurse, stručni tretman, stanje sigurnosti i zaštita djeteta od nasilja, način uspostavljanja reda i discipliniranje djece, pristup mehanizmima pritužbe na kršenje svojih prava te ostvarivanje prava na iskazivanje mišljenja i sudjelovanje, suradnja s obitelji i drugim osobama izvan ustanove, suradnja s institucijama, slobodno vrijeme i aktivnosti izvan doma, medicinska skrb i dostupnost svih oblika liječenja, posebice psihijatrijskog, osobitosti vezane za žensku i romsku populaciju i drugo.
- Krajnji ishod provođenja mjera trebao bi biti **unaprjeđivanje i osuvremenjivanje cjelokupnog koncepta institucionalnog tretmana** djece s PUP kroz nužnu interdisciplinarnost i unaprjeđivanje koordinacije i međuresorne suradnje s drugim sustavima.
- U izradi kvalitetne procjene stanja i potreba te preporuka za djelovanje nužna je suradnja nadležnog ministarstva sa znanstvenicima s fakulteta - socijalne pedagogije, psihologije i socijalnog rada te praktičara.
- O ovoj preporuci i prijedlogu obavijestili smo i druga ministarstva kao tijela koja surađuju u zaštiti prava djece koja se nalaze u odgojnim domovima.

Aktivnosti Ureda - što smo poduzeli:

- Nadalje, u 2019., uputili smo zasebno izvješće o uočenom stanju u domovima za djecu s PUP na više odbora Hrvatskog Sabora (Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odboru za pravosuđe, Odboru za zdravstvo i socijalnu politiku te Odboru za obitelj, mlade i sport) **te smo uputili prijedlog** za sazivanje **međuresornog sastanka** koji će uključiti i sva nadležna ministarstava (skrbi, pravosuđa, zdravstva, policije), stručnjake i znanstvenike koji se bave ovim područjem te pravobranitelje
- O navedenim aktivnostima obavijestili smo i premijera i Vladu RH
- Odbor za zdravstvo i socijalnu politiku sazvaio je sastanak na kojem je sudjelovala i pravobraniteljica za djecu na kojem je zaključeno da je potrebno osnovati međuresornu radnu skupinu za izradu **Akcijskog plana za unaprjeđenje prava i interesa djece u domovima za djecu s problemima u ponašanju**
- *Do sada: 2020. je započeo Program za unaprjeđenje procjene i intervencija za djecu i mlade s problemima u ponašanju u ustanovama socijalne skrbi i pravosuđa ISKORAK, trebala je biti napravljena analiza stanja*

Što je uočila PZD

Otežan smještaj djeteta s PUP u dom socijalne skrbi za djecu s PUP:

- Obraćaju nam se CZSS zbog nemogućnosti smještaja djeteta, domovi odbijaju njihove zahtjeve zbog nedostatka smještajnih kapaciteta, djeca čekaju i više mjeseci na izuzimanje iz ugrožavajuće obitelji ili na premještaj iz dječjeg doma ili CZOO u dom za djecu s PUP
- Nejasna strategija transformacije i deinstitutionalizacije je smanjila smještajne kapacitete, a nije dovela do dovoljno rezultata u razvoju usluga koje će prevenirati izdvajanje djeteta s PUP iz obitelji

Što je uočila PZD

Domovi nemaju sveobuhvatnih uvjeta ni kapaciteta za tretman djece koja iskazuju:

- intenzivne PUP
- PUP i teškoće s metalnim zdravljem
- kombinaciju PUP i TUR, a nerijetko su tu i teškoće s mentalnim zdravljem
- za djecu koja su razvila ovisnost
- terapijske zajednice, prema našim saznanjima, ne primaju djecu mlađu od 16 godina

KAKO ZAVRŠAVAJU OVA DJECA „NA ČEKANJU“?

Što je uočila PZD

Zdravstvena prava:

- Najugroženije je mentalno zdravlje djece s PUP u domovima
- Zabrinjava opće loše stanje u zaštiti mentalnog zdravlja djece u RH – nedostatak stručnjaka, posebice dječjih i adolescentnih psihijatara, nedostatak punktova za pomoć i podršku djeci i roditeljima u krizi, nedovoljno kapaciteta za stacionarno liječenje, nema programa za prevenciju suicida... za djecu u domovima ovi problemi se dodatno naglašavaju
- Velik dio „naše” djece uz PUP ima i teškoće s mentalnim zdravljem, a dječji psihijatar im nije lako dostupan (odlazak liječniku zahtijeva višesatno putovanje što je rizično u akutnim kriznim stanjima koja su u ove djece česta – visoka uzbuđenost s agresivnim i autoagresivnim i suicidalnim ponašanjima, konzumiranje alkohola i droga...)
- Odjeli dječjih psihijatrija često ne žele primiti djecu u ovakvom stanju s obrazloženjem da je riječ o PUP koji se ne zaprima na stacionarno liječenje

- **Interes djeteta?**

Što je uočila PZD

Participativna prava:

- Nedovoljno se i formalno ostvaruju
- Vijeće korisnika postoji formalno, uglavnom neaktivno ili rijetko aktivno, najčešće se bave izborom hrane i planiranjem jelovnika
- Djeca slabo participiraju u izradi i evaluaciji svog individuinog plana i programa postupanja
- Djeci se ne prosljeđuju informacije koje se na njih odnose niti ih se pita za mišljenje (odluke, sudski postupci...)

Što je uočila PZD

Stručni kadar je snayan resurs no

- Dio kadra nema temeljeno stručno obrazovanje za rad u domovima za djecu s PUP i nije naknadno educiran
- Nedostatne kontinuirane edukacije, nisu obvezne
- Nedovoljno supervizije, podrške i pomoći sustava, djelatnici imaju osjećaj da su prepušteni sami sebi i izloženi u javnosti, često sagorijevanje
- Izjava djelatnika „Nije bitno kakvo obrazovanje ima odgajatelj, bitno je da je dobar čovjek”
- Neprimjerena uvjerenja o djeci s PUP i stručnom radu?
- U pojedinim ustanovama narušeni međuljudski odnosi i sukobi među djelatnicima koji se reflektiraju na djecu
- Nepoznavanje propisa

Što je uočila PZD

Stručni rad:

- Slaba diferencijacija tretmana
- U većini domova stručni rad je stihijski i nedostatan, bez jasne teorijske podloge, bez strukture i planskih intervencija
- Pojedinačni plan i program najčešće je formalan i općenit, bez dovoljno individualizacije i bavljenja specifičnim PUP djeteta
- Evaluacija ciljeva programa nema ili su preopćenite
- Nema interdisciplinarne i međuresorne suradnje u izradi individualnog plana i programa, ne sudjeluju djeca

Što je uočila PZD

Problem privremenog smještaja sukladno ZSM:

- Saznanja crpimo iz obraćanja domova: – mlt počinitelje kaznenih djela sudovi za mladež upućuju na privremeni smještaj u odgojnu ustanovu bez suradnje i koordinacije sa sustavom socijalne skrbi, u fokusu nije dijete nego rješavanje predmeta
- Mjera dobro zamišljena kao zamjena za lišenje slobode u užem smislu (istražni zatvor), no izvršavanje na ovaj stihijni način nije u interesu djeteta
- Ne provjeravaju se smještajni kapaciteti – djeca prisiljena spavati na madracima ili u sobi sa suprotnim spolom
- Riječ je o djeci s najtežim PUP čiji iznenadni smještaj drastično remeti složenu dinamiku skupine i ustanove općenito (kršenje prava i interesa djece koja su već smještena u domu)
- Nemogućnost organizacije školovanja, zdravstvene zaštite i drugih prava
- Nužna je koordinacija i suradnja (pravosuđe se postavlja „iznad“ sustava soc. skrbi koje doživljava kao svoj „servis“)

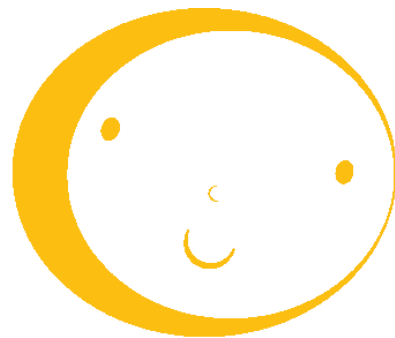
Što je uočila PZD

Nasilje (vršnjačko i djelatnika) – poseban problem u domovima za djecu s PUP:

- Velika tamna brojka (saznanja od djece prilikom posjeta)
- Prisutno vršnjačko nasilje ali i nasilje odgajatelja, najčešće verbalno (neprimjerna komunikacija)
- Djeca o tome najčešće šute, jer nemaju povjerenja u sustav zaštite od nasilja
- Nasilje odgajatelja – teško je utvrditi, zavjera šutnje, pritisak na djecu da ne prijave
- Vršnjačko nasilje – slaba prevencija, nedostatna reakcija, nepovjerenje u iskaze djece, pogotovo jer su djeca nerijetko istovremeno i počinitelji i žrtve

Zaključak:

- Pokazalo se da **isključivo stručno djelovanje nije dovoljno** da bi se stanje promijenilo i unaprijedilo
- Riječ je dugogodišnjem kršenju brojnih prava i interesa djece s PUP u domovima
- potrebno je pokazati i **političku volju na najvišoj razini te uključivanje najvišeg državnog vrha**

 Republika Hrvatska
Pravobranitelj za djecu

www.dijete.hr

azanas.dijete.hr

info@diijete.hr